מלך מלכי המלכים משתבח בעם ישראל, (הקדמה ט/ב-י/א)

1. **שאלה: "מלך הגויים" שבח הוא?**

אמר ליה רבי אלעזר לאביו רשב"י 'ה**אי קרא** פסוק זה **דכתיב (ירמיה י 7): מִי לֹא יִרָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם** כולם יראים ממך **כִּי לְךָ יָאָתָה** רק לך מתאימה יראת ה', **... מאי שבחא איהו?**' איזה שבח הוא להיות מלך הגויים?

2. **התשובה נמצאת בסוף הפס': ה' יודע מחשבות כל אדם**

אמר ליה: 'אלעזר ברי, **האי קרא בכמה דוכתי אתמר** נתפרש בכמה מקומות, **אבל ודאי לאו איהו,** וודאי אין הוא כפי פשוטו **דכתיב (שם): כִּי בְכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם, מֵאֵין כָּמוֹךָ, דהא אתא למפתח פומא דחייבין** כאילו פסוק זה נותן פתחון פה לרשעים, **דחשבין דקב"ה לא ידע הרהורין ומחשבין דילהון** החושבים שה' אינו יודע הרהורים מחשבות האדם, **ובגין כך אית לאודעא שטותא דלהון** לכן יש להודיע להם את שטותם!

3. **שאלת הפילוסוף: השוואת הקב"ה לבני אדם?**

דזמנא חדא פעם אחת, **אתא פילוסופא חדא דאומות העולם לגבאי** בא פילוסוף גוי לפני. **אמר לי:** 'אתון אמרין דאלהכון שליט בכל רומי שמיא אתם אומרים שאלוהיכם שולט בשמי השמים, **כולהון חיילין ומשריין לא אדבקן ולא ידעי אתר דיליה** וכל הצבאות והמחנות אינם יכולים להגיע אליו ואינם יודעים את מקומו. **האי קרא לא אסגי יקריה כל כך** פסוק זה אינו משבח אותו כל כך, **דכתיב: כִּי בְכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם, מֵאֵין כָּמוֹךָ, מא שקולא דא לבני נשא די לית לון קיומא?!** מה משמעות השוואה זו עם בני אדם, שכלל אין להם קיום?!

ותו דאתון אמרין שנית, אתם אומרים **(דברים לד 10): וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה: בישראל לא קם אבל באומות העולם קם** בלעם (במדבר רבה יד, סי' כ)**! אוף הכי אנא,** אף אני אומר כך, **בכל חכמי הגוים אין כמוהו, אבל בחכמי ישראל אית** יש כמוהו**! אי הכי אלהא דאית בחכמי ישראל כוותיה, לאו איהו עלאה שליטא**! ואם כן, אלוהים שיש כמוהו בחכמי ישראל, אינו עליון שליט**! אסתכל בקרא ותשכח דדייקנא כדקא יאות** עיין בפסוק ותוודא שדייקתי כנדרש.

4. **שאלת הפילוסוף: השוואת הקב"ה לבני אדם?**

אמינא ליה ודאי שפיר קא אמרת. אמרתי לו: אתה בהחלט אמרת נכון. **מאן מחיה מתים?** מי מחייה המתים? **אלא קב"ה בלחודו** לבדו[1]**. אתא אליה ואלישע ואחיו מתייא.** ברו אליהו ואלישע הנביאים והחיו מתים. **מאן מוריד גשמים? אלא קב"ה בלחודוי. אתא אליהו ומנע לון** וגרם עצירת גשמים **ונחית לון בצלותיה** והוריד גשם בתפילתו. **מאן עבד שמיא וארעא** מי עשה שמים וארץ**? אלא קב"ה בלחודוי. אתא אברהם אתקיימו בקיומוהי בגיניה** ונתקיימו שמים וארץ בזכותו. **מאן מנהיג שמשא? אלא קב"ה. אתא יהושע ושכיך ליה** 'השתיק אותה' **ופקיד ליה דיקום על קיומיה** וציווה לו שיעמוד במקומה, **ואשתכך** ועצרה **וכתיב (יהושע י 13): וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ, וְיָרֵחַ עָמָד. קב"ה גוזר דין אוף הכי משה גזיר גזר דין ואתקיימו** גזר דין והתקיים.

---

[1] אמר רבי יוחנן: שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים. (מס' תענית ב/א).

ותו דקב״ה גוזר גזרין, וצדיקיא דישראל מבטלין לון, דכתיב (שמואל ב כג 3): צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאַת אֱלֹהִים, ותו דאיהו פקיד לון למהך באורחוי ממש לאתדמא ליה בכלא. ועוד שהקב״ה ציווה להם ללכת בדרכיו על מנת לחקות אותו בכל.

5. <u>תגובת הפילוסוף</u>

אזל ההוא פילוסופא הלך אותו פילוסוף **ואתגייר בכפר שחלים. וקרון ליה יוסי קטינאה**[2] קראו לו יוסי הקטן **ואוליף אורייתא סגיא** למד תורה הרבה **ואיהו בין חכימין וזכאין דההוא אתר** והיה בין החכמים והצדיקים שבאותו מקום.

6. <u>רשב״י לתלמידיו</u>

השתא אית לאסתכלא בקרא עכשיו יש לעיין בפסוק **והא כתיב (ישעיהו מ 17): כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ, מאי רבויא הכא?** איזה חידוש יש כאן? **אלא מִי לֹא יְרָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם. וכי מלך הגוים איהו ולאו מלך ישראל?**

אלא בכל אתר קב״ה בעא לאשתבחא בישראל אלא בכל מקום, הקב״ה רוצה להשתבח בישראל **ולא אתקרי אלא על ישראל בלחודוי** ואינו נקרא אלא בשם ישראל, **דכתיב (שמות ה 1): אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, (שמות ה 3): אֱלֹהֵי הָעִבְרִים, וכתיב (ישעיהו מד 6): כֹּה אָמַר ה׳ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ..., מלך ישראל ודאי! אמרו אומות העולם: פטרון אחרן אית לן בשמיא** פטרון אחד יש לנו בשמיים, **דהא מלכיכון לא שליט אלא עלייכו בלחודיכון ועלנא לא שליט** כי מלככם שולט רק עליכם, ולא עלינו.

אתא קרא ואמר:

- **מִי לֹא יְרָאֲךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם: מלכא עילאה לרדאה לון** מלך עליון לרדות בהם, **ולאלקאה לון, ולמעבד בהון רעותיה** ולהכות בהם ולעשות בהם כרצונו,
- **כִּי לְךָ יָאָתָה: לדחלא מנך לעילא ותתא** לירוא ממך למעלה ולמטה.
- **כִּי בְכָל חַכְמֵי הַגּוֹיִם: אלין שליטין רברבן די ממנן עלייהו.** אלו השליטים הממונים עליהם (המלאכים הממונים על ידי הקב״ה)
- **וּבְכָל מַלְכוּתָם: בההוא מלכו דלעילא** באותה מלכות שלמעלה **דהא ארבע מלכוון שליטין אית לעילא** כי ארבע מלכויות שליטות ישנן למעלה **ושלטין ברעותיה על כל שאר עמין** והן שולטות כרצונו על שאר העמים.

ועם כל דא, לית בהו דיעביד אפילו מלה זעירא אלא כמה דפקיד לון ועם כל זה, אין בהם מי שיפעל אפילו דבר קטן אלא לפי רצונו, **דכתיב (דניאל ד 32): וּכְמִצְבָּיֵהּ עָבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא ודארי וְדָיְרֵי אַרְעָא.** וכרצונו עושה, בצבא השמים וביושבי הארץ.

---

[2] אולי הוא רבי יוסי קטנותא: משנה, סוטה ט, טו: מִשֶּׁמֵּת רַבִּי יוֹסֵי קַטְנוּתָא פָּסְקוּ חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קַטְנוּתָא? שֶׁהָיָה קַטְנוּתָן שֶׁל חֲסִידִים.